

Η προσφορά της Εκκλησίας στον δοκιμαζόμενο ελληνικό λαό στον πόλεμο του 1940 και την Κατοχή

[/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα](#)

(Μαρτυρία, διακονία και θυσία μέσα στις πιο σκοτεινές ημέρες της νεότερης Ελλάδας)

Εορτάζουμε και εφέτος την Εθνική μας Επέτειο του «ΟΧΙ», τα ηρωικά κατορθώματα των στρατευμένων προγόνων μας, οι οποίοι έγραψαν στα χιονισμένα, παγωμένα και δύσβατα ηπειρωτικά βουνά σελίδες δόξας, αποκρούοντας και νικώντας μια πανίσχυρη και πάνοπλη αυτοκρατορία, προς θαυμασμό όλου του τότε πολιτισμένου και ελεύθερου κόσμου!

Τιμάμε επίσης και την καθολική ηρωική αντίσταση του λαού μας κατά την τραγική περίοδο της Κατοχής, ο οποίος υπέμεινε με καρτερία και αξιοπρέπεια τις αφάνταστες δυσκολίες, την φοβερή και φονική πείνα, την στέρξη των στοιχειωδών ελευθεριών του, τους βασανισμούς, τις φυλακίσεις, τις εκτελέσεις

και την καταστροφή των υποδομών του από τους νεοβάρβαρους τυράννους του.

Αυτές τις ημέρες θα πρέπει να φέρνουμε στην μνήμη μας τα γεγονότα εκείνα και κυρίως την δική μας δοκιμασία, αλλά και το ηρωικό μας φρόνημα, απόρροια των αιώνιων αξιών της ελληνορθόδοξης παράδοσής μας, τα οποία αποδείχτηκαν σωτήρια για τον δοκιμαζόμενο λαό μας κατά την τραγική εκείνη περίοδο.

Πρέπει να εξαίρουμε πρωτίστως και τον σωτήριο ρόλο της Αγίας μας Εκκλησίας, η Οποία, για μια ακόμα φορά έδειξε το αεί φιλόνητο πρόσωπό Της και προσέφερε στον λαό μας ανεκτίμητες υπηρεσίες κατά την κρίσιμη εκείνη περίοδο. Και τούτο διότι υπάρχουν και εκείνοι οι οποίοι από αντιπάθεια, ή ιδεολογικές παρορμήσεις αρνούνται τις διαχρονικές προσφορές της Εκκλησίας προς το Γένος μας και ως εκ τούτου είμαστε συχνά αναγκασμένοι να αναφερόμαστε σ' αυτές.

Ο πόλεμος του 1940, η γερμανική εισβολή, η τριπλή Κατοχή, η πείνα, οι εκτελέσεις, οι διωγμοί, η Αντίσταση και, τέλος, η Απελευθέρωση σημάδεψαν βαθιά την ελληνική κοινωνία. Η Κατοχή άρχισε την άνοιξη του 1941 και έληξε το φθινόπωρο του 1944, ενώ η χώρα είχε διαιρεθεί σε γερμανική, ιταλική και βουλγαρική ζώνη κατοχής.

Μέσα σε αυτή την πραγματικότητα βρέθηκε και η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδος. Επίσκοποι, ιερείς, μοναχοί και μοναχές, ενορίες και εκκλησιαστικά ιδρύματα αντιμετώπισαν καθημερινά το ερώτημα: πώς μπορεί η πίστη να γίνει έμπρακτη αγάπη όταν ο άνθρωπος πεινά, διώκεται, φυλακίζεται ή κινδυνεύει να χάσει τη ζωή του;

Η απάντηση δεν ήταν πάντοτε ίδια. Υπήρξαν διαφορετικές στάσεις, διαφορετικές δυνατότητες και διαφορετικοί βαθμοί εμπλοκής. Υπήρξαν, όμως, και περιπτώσεις στις οποίες η εκκλησιαστική διακονία πήρε τη μορφή μιας πραγματικής θυσίας.

Το αφιέρωμα αυτό επιχειρεί να αναδείξει αυτή την πλευρά της ιστορίας, χωρίς εξιδανικεύσεις αλλά και χωρίς να λησμονεί εκείνους που στάθηκαν δίπλα στον πάσχοντα.

Από το μέτωπο του 1940 στην Κατοχή

Την 28η Οκτωβρίου 1940 η Ελλάδα μπήκε στον πόλεμο. Στο μέτωπο της Ηπείρου και της Αλβανίας, δίπλα στους στρατιώτες, βρέθηκαν και στρατιωτικοί ιερείς.

Η παρουσία τους είχε ιδιαίτερη σημασία. Ο ιερέας δεν ήταν απλώς εκείνος που τελούσε μια ακολουθία. Ήταν ο άνθρωπος που βρισκόταν κοντά στον τραυματία, στον ετοιμοθάνατο και στον στρατιώτη που ζούσε καθημερινά αντιμέτωπος με

τον θάνατο.

Η εξομολόγηση, η Θεία Κοινωνία, η προσευχή και η ταφή των νεκρών αποτελούσαν μορφές μιας ποιμαντικής παρουσίας μέσα στην ακραία συνθήκη του πολέμου.

Την ίδια ώρα, στο εσωτερικό της χώρας, οι ενορίες έδιναν τον δικό τους αγώνα για την διάσωση του Έθνους, των στρατευμένων παιδιών στο μέτωπο και των πολιτών στις πόλεις και τα χωριά. Τελούνταν καθημερινά στους ναούς οι ιερές ακολουθίες και η Θεία Λειτουργία εκζητώντας την βοήθεια του Θεού και της Υπερμάχου Στρατηγού Παναγίας. Παράλληλα οι ιερείς εμψύχωναν τα λαό να αντιμετωπίσει την δύσκολη κατάσταση με θάρρος και υπομονή. Επίσης γινόταν αρωγοί στις ανάγκες των οικογενειών των στρατευμένων, των τραυματιών, των φτωχών και των ανθρώπων που στερούνταν βασικά αγαθά.

Η νίκη του ελληνικού στρατού στην αρχική φάση του πολέμου δεν απέτρεψε τη γερμανική εισβολή. Την άνοιξη του 1941 η Ελλάδα πέρασε στην περίοδο της Κατοχής, η οποία θα διαρκούσε έως το 1944.

Και τότε η αποστολή της Εκκλησίας απέκτησε μια νέα, ακόμη πιο απαιτητική διάσταση.

Πρώτη αντιστασιακή πράξη

Πρώτος αντιστασιακός, πέρα από την σθεναρή αντίσταση του στρατού μας στην μακεδονική συνοριακή μεθόριο, υπήρξε αυτή του Αρχιεπισκόπου Χρύσανθου το 1941. Εκδηλώθηκε κυρίως με την άρνησή του να συνεργαστεί με τις γερμανικές αρχές κατοχής. Μετά την κατάληψη της Αθήνας από τους Γερμανούς, αρνήθηκε να ορκίσει την κατοχική κυβέρνηση του Γεωργίου Τσολάκογλου, εκφράζοντας έτσι την αντίθεσή του στην υποταγή της χώρας στους κατακτητές.

Η στάση του αυτή αποτέλεσε πράξη αντίστασης και αξιοπρέπειας, καθώς έθεσε τις αρχές και την εθνική του συνείδηση πάνω από τις πιέσεις των κατακτητών. Επίσης, αρνήθηκε να παραστεί στην επίσημη παράδοση της Αθήνας στους Γερμανούς στις 27 Απριλίου 1941 και να τελέσει δοξολογία προς τιμήν τους. Παράλληλα, διαμαρτυρήθηκε για τις διώξεις των Ελλήνων και τις προσπάθειες εκβουλγαρισμού των ελληνικών εκκλησιών στις κατεχόμενες περιοχές της Μακεδονίας και της Θράκης. Μετά την απομάκρυνσή του, συνέχισε να στηρίζει ηθικά ανθρώπους που συμμετείχαν στην αντίσταση, προσφέροντας, σύμφωνα με ιστορικές μαρτυρίες, την ευχή και την υποστήριξή του σε αντιστασιακές πρωτοβουλίες. Ως συνέπεια, απομακρύνθηκε από τον αρχιεπισκοπικό θρόνο τον Ιούνιο του 1941.

Η πείνα: όταν η φιλανθρωπία έγινε αγώνας ζωής

Η Κατοχή δεν ήταν μόνο πολιτική και στρατιωτική υποδούλωση. Για τον απλό άνθρωπο ήταν πρώτα απ' όλα ένας καθημερινός αγώνας επιβίωσης. Η έλλειψη

τροφίμων και οι εξαιρετικά δύσκολες οικονομικές συνθήκες οδήγησαν σε μεγάλη ανθρωπιστική κρίση, ιδιαίτερα κατά τον χειμώνα του 1941-1942.

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες, η ενορία έγινε για πολλούς ανθρώπους χώρος ανακούφισης και διάσωσης χιλιάδων ζώων από την τρομερή πείνα. Τα φιλόπτωχα ταμεία, τα συσσίτια και οι φιλανθρωπικές δομές προσπαθούσαν να συγκεντρώσουν τρόφιμα και να τα διανείμουν στους ανθρώπους που είχαν μεγαλύτερη ανάγκη.

Για την Εκκλησία η πράξη αυτή δεν ήταν απλώς κοινωνική προσφορά. Είχε βαθύ θεολογικό περιεχόμενο. Ο λόγος του Χριστού στο κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο ήταν ξεκάθαρος: «ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε» (Ματθ.25,40). Το ψωμί που προσφερόταν στον πεινασμένο δεν ήταν απλώς ένα τρόφιμο. Ήταν έκφραση της αγάπης προς τον ίδιο τον Χριστό.

Η Εκκλησία δεν μπορούσε να σταματήσει τον πόλεμο. Μπορούσε όμως να προσπαθήσει να μην πεθάνει ο άνθρωπος από την πείνα. Και αυτή η διάσταση της διακονίας είναι από τις σημαντικότερες που πρέπει να θυμόμαστε.

Η ποιμαντική διακονία μέσα στον φόβο

Η Εκκλησία προσέφερε κάτι που δεν μπορούσε να μετρηθεί μόνο με αριθμούς συσσιτίων και κιλά τροφίμων: παρουσία. Ο άνθρωπος της Κατοχής δεν αντιμετώπιζε μόνο την πείνα. Αντιμετώπιζε τον φόβο.

- Φόβο για μια σύλληψη.
- Φόβο για μια εκτέλεση.
- Φόβο για την τύχη ενός παιδιού.
- Φόβο για έναν συγγενή που είχε φύγει για το μέτωπο ή είχε συλληφθεί.
- Φόβο για το αύριο.

Μέσα σε αυτό το κλίμα, ο ναός και η ενοριακή κοινότητα μπορούσαν να αποτελέσουν έναν χώρο παρηγοριάς και ανθρώπινης επικοινωνίας. Ο ιερέας βρισκόταν δίπλα στις οικογένειες που πενθούσαν. Επισκεπτόταν ασθενείς. Τελούσε κηδείες. Άκουγε εξομολογήσεις. Στήριζε ανθρώπους που είχαν χάσει τα πάντα. Η διακονία αυτή δεν ήταν θεαματική. Ήταν όμως καθημερινή. Και ακριβώς γι' αυτό έχει ιδιαίτερη ιστορική αξία.

Η Εκκλησία απέναντι στον διωγμό των Ελλήνων Εβραίων

Κανέννας Έλληνας, παρά τις ιδιαιτερότητές του, δεν έμεινε εκτός της φροντίδας της Εκκλησίας μας. Μία από τις πιο σημαντικές και ταυτόχρονα πιο οδυνηρές σελίδες της περιόδου αφορά τον διωγμό και την εξόντωση των Ελλήνων Εβραίων.

Η ιστορική έρευνα έχει τεκμηριώσει περιπτώσεις στις οποίες εκπρόσωποι της Εκκλησίας παρενέβησαν υπέρ των διωκομένων.

Σημαντικότερη μορφή υπήρξε ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών κυρός Δαμασκηνός. Το Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος καταγράφει σειρά ενεργειών του κατά την περίοδο της Κατοχής, μεταξύ των οποίων δημόσιες και γραπτές παρεμβάσεις υπέρ των Εβραίων και προσπάθειες προστασίας τους.

Η στάση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία επειδή δεν περιορίστηκε σε γενικές διακηρύξεις. Συνδέθηκε με πρακτικές προσπάθειες προστασίας ανθρώπων που κινδύνευαν. Η ίδια η Εκκλησία της Ελλάδος, σε μεταγενέστερο επίσημο δημοσίευμά της, αναφέρεται στη δράση του Αρχιεπισκόπου Δαμασκηνού, του Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Γενναδίου, του Μητροπολίτη Ζακύνθου Χρυσοστόμου και άλλων ιεραρχών για την προστασία Εβραίων συμπολιτών τους.

Η ιστορική αυτή μαρτυρία έχει ιδιαίτερη σημασία για τη χριστιανική συνείδηση. Ο άνθρωπος που βρίσκεται σε κίνδυνο δεν παύει να είναι άνθρωπος επειδή έχει διαφορετική θρησκεία.

Ο Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός

Σύντομο βιογραφικό. Ο Δαμασκηνός Παπανδρέου γεννήθηκε το 1891 και εξελέγη Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος το 1941.

Κατά την Κατοχή βρέθηκε σε μία εξαιρετικά δύσκολη θέση, καθώς η Εκκλησία έπρεπε να αντιμετωπίσει τόσο τις ανάγκες του ελληνικού πληθυσμού όσο και τις διώξεις που εξαπέλυαν οι κατοχικές αρχές. Το όνομά του συνδέθηκε ιδιαίτερα με τις παρεμβάσεις υπέρ των Ελλήνων Εβραίων.

Η δράση του περιλαμβάνει δημόσιες διαμαρτυρίες και προσπάθειες πρακτικής προστασίας διωκομένων. Το Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος καταγράφει, μεταξύ άλλων, την παρέμβασή του για τις εκτελέσεις ομήρων και τις ενέργειές του υπέρ των Εβραίων της Αθήνας. Η περίπτωση του Δαμασκηνού δείχνει ότι ο εκκλησιαστικός λόγος μπορούσε, σε ορισμένες κρίσιμες περιστάσεις, να μετατραπεί σε δημόσια παρέμβαση.

Ο Μητροπολίτης Ζακύνθου Χρυσόστομος

Η διάσωση μιας ολόκληρης κοινότητας. Ο Χρυσόστομος Δημητρίου γεννήθηκε το 1890 και εξελέγη Μητροπολίτης Ζακύνθου το 1934.

Η περίπτωση του αποτελεί μία από τις πιο χαρακτηριστικές ιστορίες διάσωσης Εβραίων στην Ελλάδα κατά την Κατοχή. Στη Ζάκυνθο ζούσε εβραϊκή κοινότητα περίπου 275 ανθρώπων. Όταν οι γερμανικές αρχές ζήτησαν την καταγραφή τους, ο Μητροπολίτης Χρυσόστομος και ο δήμαρχος Λουκάς Καρρέρ ανέλαβαν πρωτοβουλία προστασίας της κοινότητας. Η ιστορία της Ζακύνθου έχει καταγραφεί διεθνώς ως παράδειγμα διάσωσης ολόκληρης εβραϊκής κοινότητας.

Ο Χρυσόστομος και ο Λουκάς Καρρέρ τιμήθηκαν αργότερα από το Yad Vashem με τον τίτλο «Δίκαιος των Εθνών». Το Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος παρουσιάζει σχετικό τεκμήριο της τελετής απονομής του 1978. Η αξία της πράξης τους βρίσκεται στο γεγονός ότι η προστασία του άλλου προϋπέθετε προσωπικό κίνδυνο.

Ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεννάδιος

Μια πόλη αντιμέτωπη με την τραγωδία. Η Θεσσαλονίκη είχε μία από τις μεγαλύτερες εβραϊκές κοινότητες της Ευρώπης. Η καταστροφή της κοινότητας υπήρξε μία από τις μεγαλύτερες τραγωδίες του ελληνικού Ολοκαυτώματος.

Ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεννάδιος υπήρξε μία από τις εκκλησιαστικές προσωπικότητες που προσπάθησαν να παρέμβουν υπέρ των διωκόμενων. Το υλικό του Εβραϊκού Μουσείου Ελλάδος καταγράφει επιστολή του Γενναδίου υπέρ του Αρχιεραβίνου Θεσσαλονίκης Κόρετζ ήδη από τον Ιούνιο του 1941, καθώς και εγκύκλιό του τον Δεκέμβριο του 1942 σχετικά με την αγάπη προς τον πλησίον.

Η περίπτωση της Θεσσαλονίκης μας υπενθυμίζει και την τραγική πλευρά της ιστορίας: ακόμη και όταν υπήρξαν προσπάθειες προστασίας, αυτές δεν ήταν πάντοτε αρκετές για να αποτρέψουν την καταστροφή.

Η μνήμη οφείλει να κρατά και τις δύο πραγματικότητες: τη διάθεση για βοήθεια και το μέγεθος της τραγωδίας.

Ο Μητροπολίτης Δημητριάδος Ιωακείμ και ο Βόλος

Η δράση της Εκκλησίας δεν περιορίστηκε στους μεγάλους αστικούς χώρους. Στον Βόλο, ο Μητροπολίτης Δημητριάδος Ιωακείμ συνδέθηκε με προσπάθειες προστασίας των Εβραίων της περιοχής.

Το Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος καταγράφει ότι τον Σεπτέμβριο του 1943, όταν περισσότεροι από 600 Εβραίοι του Βόλου εγκατέλειψαν την πόλη και κρύφτηκαν στα γύρω χωριά, ο Μητροπολίτης Ιωακείμ έκρυψε πολύτιμα αντικείμενα που του είχαν εμπιστευθεί Εβραίοι του Βόλου, με σκοπό να τους τα επιστρέψει μετά την απελευθέρωση.

Το περιστατικό αυτό φωτίζει μία ακόμη διάσταση της διακονίας: την προστασία όχι μόνο της ζωής αλλά και της περιουσίας και της αξιοπρέπειας ανθρώπων που είχαν αναγκαστεί να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους.

Εκκλησία και Αντίσταση

Η αναφορά στην Αντίσταση χρειάζεται ιδιαίτερη ιστορική προσοχή. Δεν υπήρξε μία ενιαία στάση όλων των κληρικών ούτε ένας ενιαίος εκκλησιαστικός μηχανισμός που να ταυτίζεται με την Αντίσταση.

Υπήρξαν, όμως, κληρικοί που συμμετείχαν ή συνέδραμαν αντιστασιακές δραστηριότητες, ενώ άλλοι προσέφεραν καταφύγιο, πληροφορίες, τρόφιμα ή άλλες μορφές βοήθειας σε ανθρώπους που καταδιώκονταν.

Για ορισμένους από αυτούς, η διακονία του πλησίον μπορούσε να σημαίνει πραγματικό κίνδυνο για τη ζωή τους. Η διάκριση αυτή είναι σημαντική. Άλλο η οργανωμένη πολιτική ή ένοπλη Αντίσταση και άλλο η καθημερινή πράξη ενός ιερέα που έκρυβε έναν άνθρωπο, μετέφερε ένα μήνυμα ή προσπαθούσε να προστατεύσει μια οικογένεια.

Και οι δύο μορφές ανήκουν στην ιστορία της εποχής, αλλά δεν πρέπει να συγχέονται.

Η Εκκλησία ως «καταφύγιο» του ανθρώπου

Η ιστορία της περιόδου δεν πρέπει να περιοριστεί σε έναν κατάλογο ονομάτων. Πίσω από τον Δαμασκηνό, τον Χρυσόστομο, τον Γεννάδιο, τον Ιωακείμ και τους άλλους κληρικούς βρίσκονται εκατοντάδες άγνωστοι άνθρωποι. Ιερείς που έδωσαν λίγο ψωμί. Μοναχές που φρόντισαν ορφανά. Ενορίτες που μοιράστηκαν το λιγοστό φαγητό τους. Οικογένειες που έκρυψαν έναν καταδιωκόμενο. Άνθρωποι που κράτησαν στη ζωή έναν άρρωστο.

Αυτή η «σιωπηλή» ιστορία της Εκκλησίας είναι ίσως εξίσου σημαντική με την ιστορία των γνωστών προσώπων. Διότι η Εκκλησία δεν είναι μόνο οι επίσκοποί της. Είναι ολόκληρο το σώμα των πιστών. Και η διακονία του σώματος αυτού εκφράστηκε πολλές φορές μέσα στην ανωνυμία.

Η θεολογική σημασία της μαρτυρίας

Για την Εκκλησία, η περίοδος αυτή δεν αποτελεί μόνο αντικείμενο ιστορικής μελέτης. Αποτελεί και δοκιμασία της χριστιανικής συνείδησης. Ο Χριστός δεν ζήτησε από τον άνθρωπο να αγαπά μόνο εκείνον που του μοιάζει. «Αγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν» (Ματθ.22,39). Η εντολή αυτή αποκτά το πραγματικό της βάρος όταν ο πλησίον βρίσκεται σε κίνδυνο. Τότε η αγάπη παύει να είναι συναίσθημα. Γίνεται πράξη. Γίνεται ψωμί. Γίνεται καταφύγιο. Γίνεται υπεράσπιση. Γίνεται θυσία.

Αυτό είναι ίσως το σημαντικότερο θεολογικό δίδαγμα που μπορεί να αντλήσει κανείς από την ιστορία της Εκκλησίας κατά την Κατοχή.

Μνήμη χωρίς εξιδανίκευση

Η τιμή προς εκείνους που προσέφεραν δεν απαιτεί να παρουσιάσουμε την Εκκλησία ως έναν απόλυτα ομοιογενή οργανισμό. Η ιστορία είναι πιο σύνθετη. Οι άνθρωποι είχαν διαφορετικές αντιλήψεις, διαφορετικές δυνατότητες και διαφορετικές επιλογές. Υπήρξαν πράξεις γενναιότητας, αλλά υπήρξαν επίσης περιπτώσεις σιωπής ή αδυναμίας.

Η ώριμη ιστορική μνήμη δεν φοβάται αυτή την πολυπλοκότητα.

Αντίθετα, την αναγνωρίζει. Γιατί η αξία μιας πράξης αλληλεγγύης γίνεται ακόμη μεγαλύτερη όταν γνωρίζουμε τον κίνδυνο και τις πραγματικές συνθήκες μέσα στις οποίες πραγματοποιήθηκε.

Τι μας λέει σήμερα η ιστορία εκείνων των χρόνων;

Ογδόντα έξι χρόνια μετά, τα πρόσωπα της Κατοχής απομακρύνονται χρονικά από εμάς. Τα γεγονότα, όμως, εξακολουθούν να έχουν κάτι να μας πουν. Μας υπενθυμίζουν ότι η Εκκλησία δεν καλείται να βρίσκεται μόνο μέσα στον Ναό. Καλείται να βρίσκεται εκεί όπου υπάρχει άνθρωπος. Εκεί όπου υπάρχει πείνα. Εκεί

όπου υπάρχει φόβος. Εκεί όπου υπάρχει ασθένεια. Εκεί όπου υπάρχει μοναξιά. Εκεί όπου ένας άνθρωπος διώκεται επειδή είναι διαφορετικός. Εκεί όπου κάποιος χρειάζεται ένα χέρι βοήθειας.

Η ιστορία της περιόδου 1940-1944 δείχνει ότι η χριστιανική μαρτυρία δεν είναι μόνο λόγος. Είναι τρόπος ζωής.

Επίλογος

«Να θυμόμαστε για να διακονούμε».

Η Εκκλησία στα χρόνια του πολέμου, της Κατοχής και της Αντίστασης έζησε μαζί με τον λαό τις πιο δύσκολες ώρες της νεότερης ελληνικής ιστορίας. Βρέθηκε στο μέτωπο και στο νοσοκομείο. Στο συσσίτιο και στο ορφανοτροφείο. Στην εκκλησία και στο σπίτι του πενθούντος. Στο πλευρό του πεινασμένου και του διωκόμενου. Και σε ορισμένες κρίσιμες περιπτώσεις, βρέθηκε απέναντι στην κατοχική εξουσία για να υπερασπιστεί ανθρώπους που κινδύνευαν.

Η μνήμη του Δαμασκηνού, του Χρυσοστόμου Ζακύνθου, του Γενναδίου Θεσσαλονίκης, του Ιωακείμ Δημητριάδος και τόσων άλλων γνωστών και αγνώστων ανθρώπων δεν έχει αξία μόνο επειδή ανήκει στο παρελθόν. Έχει αξία επειδή μας θέτει ένα ερώτημα για το παρόν: Τι κάνουμε εμείς όταν ο συνάνθρωπός μας βρίσκεται σε ανάγκη; Η απάντηση της Εκκλησίας τότε ήταν, σε πολλές περιπτώσεις, η διακονία. Και αυτή παραμένει η διαχρονική της κλήση. Να μη βλέπει τον άνθρωπο ως ξένο. Να μη συνηθίζει τον πόνο. Να μην προσπερνά την αδικία. Να κάνει την πίστη πράξη. Να κάνει την προσευχή διακονία. Να κάνει την αγάπη παρουσία.

Γιατί τελικά η ιστορία δεν ζητά μόνο να θυμόμαστε τους ανθρώπους που στάθηκαν όρθιοι στις δύσκολες εποχές. Μας καλεί να αναρωτηθούμε αν θα μπορούσαμε κι εμείς, στη δική μας εποχή, να σταθούμε δίπλα στον άνθρωπο που έχει ανάγκη.

Και αυτό είναι ίσως το βαθύτερο μήνυμα που αφήνουν σε εμάς τα χρόνια του 1940-1944: Η πίστη δοκιμάζεται όταν συναντά τον πόνο του άλλου. Και η Εκκλησία γίνεται πραγματικά Εκκλησία, όταν ο πόνος του ανθρώπου γίνεται δική της υπόθεση.

Τα έργα και οι ημέρες εκείνης της τραγικής περιόδου, αλλά και της συνολικής ιστορίας του Ελληνικού Έθνους, αποδεικνύουν περίτρανα τον καθολικό σωστικό ρόλο της Αγίας μας Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας, η Οποία ουδέποτε εγκατέλειψε τα δοκιμαζόμενα τέκνα Της, με όποιο κόστος για την ίδια. Σύμφωνα

με το γραφικό, ως η «ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας» της (Ματθ.23,37), τα προστατεύει και τα διασώζει. Όσο και αν αμφισβητείται αυτή η αλήθεια από τους εναντίον και κατηγορούς Της, δεν είναι δυνατόν να σβήσει από την μνήμη του λαού μας, διότι η Ορθόδοξη Εκκλησία μας υπήρξε πάντοτε η τροφός και η σώτηρα του Γένους μας!

Εκ του Γραφείου επί των Αιρέσεων και Παραθρησκειών της Ιεράς Μητροπόλεως Πειραιώς

